

Markku Helin

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on pyytänyt lausuntoani hallituksen esityksestä **HE 69/2025 vp**, joka koskee edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain ja holhoustoimesta annetun lain muuttamista. Sen vuoksi saan kunnioittavasti esittää seuraavan.

Hallituksen esitys on eräänlainen holhoustoimilain ja edunvalvontavaltuutusta koskevien säännösten päivitys, jolla pyritään käytännön kokemusten pohjalta kitkemään laeissa havaittuja sellaisia jäykkyksiä, jotka eivät päämiesten oikeusturvan kannalta näytä olevan perusteltuja. Edunvalvonnan osalta ehdotus merkitsee edunvalvojan tehtävien hoitoon liittyvän valvonnan hienoista keventymistä. Edunvalvontavaltuutetun tehtävään ei nykyisinkään kohdistu merkittävää valvontaa, joten sääntelyn muutosehdotuksille ei löydy yhtä selkeää yhteistä nimittäjää. Tehtävän hoitoa vaikeuttavien jäykkyyksien poistamisesta on kuitenkin kysymys.

Ehdotetut muutokset ovat varovaisia, kuten päämiesten oikeusturvan kannalta onkin perusteltua. Muutokset ovat mielestäni yleensä kannatettavia. Minulla ei ole huomautettavaa jääviyssääntelyn varovaisesta kaventamisesta, alaikäisten edunvalvonnan rekisteröintiin liittyvien rahamäärien korottamisesta eikä useimmista muutoksista holhousviranomaisen lupaa edellyttävien oikeustoimien luettelossa. Tärkeänä pidän edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain 21 §:ään ehdotettua muutosta, jolla poistetaan tulkinnallinen epäselvyys siitä, onko edunvalvontavaltuutetun sijaisena toimivaan edunvalvojaan sovellettava edunvalvojaa vai edunvalvontavaltuutettua koskevia säännöksiä.

Kumpaankin lakiin sisältyy kuitenkin muutama ehdotus, jonka asianmukaisuutta tulisi mielestäni vielä harkita.

Laki edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain muuttamisesta

20 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että edunvalvontavaltuutettu voisi myydä tai vaihtaa päämiehensä kiinteistön ja perustaa siihen panttioikeuden, vaikka

edunvalvontavaltakirjassa ei olisi sitä koskevaa nimenomaista määräystä. Tämän ehdotuksen hyväksyminen muuttaisi edunvalvontavaltuutusta nykyistä turvattomampaan suuntaan. Syntyisi tilanteita, joissa valtuutettu on tarkoittanut antaa valtuutuksen vain tulevien juoksevien asioiden hoitoon, mutta edunvalvontavaltuutettu myy valtuutuksen perusteella kiinteistön ja siten ehkä tuhoaa päämiehen kaavailut ja suunnitelmat.

Ehdotus on ongelmallinen myös ihmisten yhdenvertaisuuden kannalta. Täysissä hengenvoimissaan olevaa suojataan pykälässä mainituissa maakaaren säännöksissä siten, että kukaan ei voi yleisvaltakirjan nojalla myydä tai pantata hänen kiinteistöään. Ehdotus merkitsee sitä, että vastaava suoja evätään niiltä, jotka eivät enää ole kykeneviä huolehtimaan asioistaan. Tämä vaikuttaa nurinkuriselta, sillä juuri viimeksi mainittu ihmistyhmä, haavoittuvassa asemassa olevat, tarvitsisi erityisesti suojaa.

Esityksen yleisperusteluissa ehdotusta perustellaan (s. 9) viittaamalla siihen, että nimenomainen määräys kiinteää omaisuutta koskevista valtuuksista usein unohtuu valtakirjasta, minkä vuoksi päämiehelle joudutaan hakemaan edunvalvojaa, jos kiinteistön myynti tai panttaus käy tarpeelliseksi. Tässä kohden hallituksen esitys ikään kuin antautuu valtakirjan laatimista koskevien huonojen käytäntöjen edessä. Laadittaessa edunvalvontavaltakirjaa tilanteissa, joissa päämiehellä on kiinteää tai muuta merkittävää omaisuutta, tulisi aina ottaa esille kysymykset siitä, mitä valtuuksia valtuuttaja haluaa kyseisen omaisuuden osalta valtuutetulle antaa ja mitä toimintaohjeita on tällöin ehkä noudatettava. Lainsäätäjän tulisi tukea tällaisten hyvien käytäntöjen muodostumista eikä alistua huonojen edessä.

Lainsäätäjän keinot edistää hyviä käytäntöjä ovat luonnollisesti rajalliset, varsinkin kun Suomessa – toisin kuin useimmissa Euroopan maissa – ei ole notaarilaitosta, jolloin valtakirjan tekeminen voitaisiin uskoa asiantuntevan henkilön, notaarin tehtäväksi. Lainsäätäjä voisi kuitenkin edistää valtakirjojen tason kohentumista lisäämällä edunvalvontavaltakirjan tekemistä koskevaan lain 2 lukuun sieltä nyt puuttuvan säännöksen siitä, että valtuudesta kiinteän omaisuuden luovuttamiseen, kiinnittämiseen ja panttaamiseen on määrättävä nimenomaisesti. Kun asiasta säädettäisiin jo 2 luvussa eikä siis ainoastaan valtuutetun asemaa koskevassa 4 luvussa, parannettaisiin edellytyksiä sille, että tietoisuus asiasta leviäisi vähitellen valtakirjaa koskeviin oppaisiin ja Internetistä löytyviin valtakirjamalleihin.

Jos 20 §:ään ehdotettu muutos kuitenkin päädytään toteuttamaan, syntyy kysymys, onko ehdotettu säännös lakiteknisesti onnistunut. Mielestäni on virheellistä käyttää ehdotettua muotoilua: ”Valtuutettu on edunvalvontavaltuutuksen perusteella kelpoinen myymään ... kiinteistön”. Käytetty sanonta synnyttää kuvan, että puheena oleva kelpoisuus annetaan valtuutetulle kyseisessä pykälässä. Näin ei ole eikä hallitus uskoakseni tarkoita sellaista ehdottaakaan, vaan kelpoisuus annetaan valtakirjassa. Vaikka vaatimus kiinteistöä koskevien valtuuksien nimenomaisesta osoittamisesta valtakirjassa, poistettaisiin, valtuuksien on joka tapauksessa tavalla tai toisella ilmentävä valtakirjasta siten, että vilpittömässä mielessä oleva kolmas voi valtuuksien olemassaolon havaita. Se, että valtuuttaja itse määrittelee, mihin

valtuus annetaan, on edunvalvontavaltuutuksen ydinperiaate. Lakiteknistä ratkaisua olisi tämän vuoksi lähdettävä etsimään muotoilusta, jossa valtuutuksen olemassaolo on ehtona pykälän loppuosan soveltamiselle. Siis: ”Jos valtuutettu on edunvalvontavaltuutuksen perusteella kelpoinen , maakaareen ... säännöksiä kiinteistön yksilöinnistä, ..., ... ei sovelleta”.

Laki holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta

34 §. Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi velvollisuudesta hakea holhousviranomaisen lupa päämiehen metsän myymiseen sekä kiven, soran, hiekan, saven, turpeen ja mullan myymiseen päämiehen maalta. Ehdotusta perustellaan sillä, että päämiehen etua voidaan lupavaatimusta paremmin valvoa omaisuuden hoitosuunnitelman avulla. Perustelu ontuu, sillä hoitosuunnitelmat tunnetaan laissa jo nyt ja lupavaatimus koskee ainoastaan tilanteita, joissa hoitosuunnitelmaa ei ole tai siitä halutaan poiketa. Muutos heikentää kannusteita omaisuuden hoitosuunnitelman laatimiseen, mikä ei ole toivottava seuraus. Kun on kyse päämiehen kiinteän omaisuuden vajentamisesta luovuttamalla sitä koskevia irrottamisoikeuksia, suunnitelmallisuus ja pitkäjänteisyys ovat tärkeitä. Ei myöskään ole erityisen johdonmukaista, että kiinteän omaisuuden luovuttaminen edellyttää holhousviranomaisen lupaa, mutta sen arvon kovertaminen avohakkuin, kallioita louhimalla ym. on mahdollista ilman ennakkovalvontaa.

Siirtymäsääntely. Alaikäisen edunvalvonnan rekisteröimiseen velvoittavan varallisuusarvon nostaminen 20 000 eurosta 30 000 euroon, johtaa tilanteisiin, joissa edunvalvonta on holhousasioiden rekisterissä ja tilivalvonnan piirissä, vaikka se ei uuden lain mukaan sinne kuuluisi. Ehdotettujen säännösten mukaan edunvalvontaa ei kuitenkaan voida poistaa rekisteristä tällä perusteella. Tämä johtaa kysymykseen siitä, tulisiko siirtymäsääntelyä täydentää siten, että rekisteristä poistaminen tehtäisiin näissä tapauksissa mahdolliseksi.

Helsingissä 12 päivänä syyskuuta 2025

Markku Helin

professori (emeritus)

Turun yliopisto